

щоб не втратити свого обличчя та іміджу на міжнародній арені із-за неспроможності протидіяти та запобігати поширенню корупції в країні. Жорсткість і невідворотність закону за такі протиправні дії хабарників у поєднанні з небайдужістю та згуртованістю чесних й добropорядних українців, на боротьбу з цим протиправним явищем, дасть можливість усікати і викоринювати з нашого життя корупцію у всіх її проявах.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1700-18>.

2. Мотлях О. І. Поліграф у протидії корупції в секторі державної влади *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конфер. (Київ, 9-10 груд. 2021 р.) : / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 116–119.

Пастух Ігор Дмитрович,

завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ЗМІН ДО АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

20 вересня 2023 року Верховною Радою України було прийнято Закон № 3384-IX «Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану» [1], який відновив зобов'язання державних службовців (безпосередньо не залучених до мобілізаційних та військових зусиль) подавати та розкривати декларації про свої активи під час воєнного стану та відновив функцію Національного агентства з питань запобігання корупції щодо перевірки декларацій про активи.

Водночас, слід зауважити, що назва законопроекту не узгоджується як з його змістом, так і з предметом правового регулювання. Зокрема, поряд із пропонованими змінами щодо відновлення та порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у період дії воєнного стану і до його припинення чи скасування Законом були внесені зміни, що мають постійний характер. Так, ст. 2 Закону України «Про запобігання корупції» доповнено частиною другою такого змісту: «У разі якщо норми цього Закону чи інших актів законодавства у сфері запобігання корупції допускають неоднозначне (множинне) тлумачення норм щодо прав та обов'язків осіб, на яких поширюється дія цього Закону, застосовується найбільш сприятливе для таких осіб

тлумачення норми». Проте так формулювання як «застосовується найбільш сприятливе для таких осіб тлумачення» не відповідає вимозі правової визначеності, як складовій конституційного принципу верховенства права.

Крім цього, Законом збільшено вартість подарунків, які відповідають загальноновизнаним уявленням про гостинність, – одноразово не мають перевищувати двох (було один) прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує чотирьох (було два) прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки. Суперечливі зміни, що додатково сприяли виникненню корупційних ризиків у службовців. При цьому, цей крок став черговим етапом у поступовому збільшенні та появи вартості подарунків там, де вони взагалі були заборонені. Зокрема Проектом Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо вдосконалення правової регламентації заборон та обмежень щодо одержання подарунків», який розроблено НАЗК та внесено та було представлено для обговорення пропонується встановити публічним службовцям «забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб: 1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, крім випадків, коли подарунок відповідає загальноновизнаним уявленням про гостинність і його вартість одноразово не перевищує 1 прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на день прийняття подарунка, а сукупна вартість подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує 2 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки». При цьому, поняття «загальноновизнаним уявленням про гостинність» має стати повністю суб'єктивним «наданий в такій обстановці, що сприймається обома сторонами як дотримання поширених у суспільстві правил етикету у ділових відносинах», а перелік видів таких подарунків не є вичерпним.

Внесено й інші зміни, якими з одного боку, розширено перелік суб'єктів декларування (голови та члени лікарсько-консультативних і медико-соціальних експертних комісій, а також голови, їх заступники, члени та секретарі позаштатних постійно діючих військово-лікарських і лікарсько-льотних комісій), з іншого боку – його зменшено за рахунок введення нового визначення у Законі – посадова особа юридичної особи публічного права. Національне агентство з питань запобігання корупції анонсувало цю подію 16 жовтня 2023 року як велике досягнення у своїй роботі наступним чином: «закон про відновлення декларування, який набрав чинності 12 жовтня 2023 року, суттєво зменшив (приблизно на 50 тисяч) кількість декларантів у державних та комунальних підприємствах, закладах, установах,

організаціях – юридичних особах публічного права (далі – ЮОПП). Відтак до декларантів із числа посадових осіб ЮОПП належать: голови та члени наглядової ради, ради директорів, виконавчого органу, комісії з припинення (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії); ліквідатор; керівник, заступник керівника; головний бухгалтер; корпоративний секретар; особа, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу та її заступники; члени іншого органу управління (крім консультативного). Тобто декларантами у ЮОПП залишилися лише топпосадовці. Всі інші керівники нижчого за ієрархією рівня (структурних підрозділів) та інші працівники ЮОПП, які мають повноваження здійснювати організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції, зокрема, керівники підрозділів закупівель, більше не повинні подавати декларації будь-якого виду (у т. ч. декларації при звільненні та щорічні декларації за 2021, 2022, 2023 роки)». Які ж ще наслідки має така зміна в антикорупційному законодавстві?

Як відомо, у ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» визначені категорії суб'єктів, на яких поширюється його дія: 1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та дві інших, що не пов'язані з виконанням державних функцій. Нам, звісно, цікава друга категорія, оскільки саме у ній перебувають юридичні особи публічного права. І сьогодні, відповідно до п.п. а п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону туди входять; посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, члени Ради Національного банку України (крім Голови Національного банку України), особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, члени Ради нагляду за аудиторською діяльністю Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, які не є особами, зазначеними у пункті 1 частини першої цієї статті, посадові особи та інспектори Інспекції із забезпечення якості Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, члени Ради Аудиторської палати України, посадові особи Аудиторської палати України та працівники комітету з контролю якості аудиторських послуг Аудиторської палати України та комітетів з контролю якості аудиторських послуг професійних організацій аудиторів та бухгалтерів, Голова, заступники Голови, інші члени Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, крім обраних з числа здобувачів вищої освіти та представників всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців, а також посадові особи секретаріату Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Таким чином, такими особами відповідно до нового визначення ЮОПП, є такі особи, а також конкретні посади в окремих

державних органах, інших установах та організаціях. Тобто керівники структурних підрозділів (їх заступники) ЮОПП (наприклад, начальник відділу кадрів, завідувач відділення лікарні, завуч школи та багато інших (близько 50 тисяч)) у цю категорію та й у жодну іншу за посадою не входять. Що це означає? Пригадаємо обмеження, які діяли на таких осіб, а зараз діють лише на керівників ЮОПП та головного бухгалтера.

Ст. 22 Закону України «Про запобігання корупції» «Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища». Особам, зазначеним у частині першій статті 3 цього Закону, забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах. Тобто така заборона на посадових осіб структурних підрозділів вже не діє.

Ст. 23 «Обмеження щодо одержання подарунків». «Особам, зазначеним у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб:

1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи». Вже можна, у тому числі ті, що перевищують прояв гостинності.

Рішення, прийняті такою особою на користь особи, від якої вона чи її близькі особи отримали протягом останніх трьох років подарунків, не вважаються вже такими, що прийняті в умовах реального конфлікту інтересів, і на такі рішення не поширюються положення статті 67 цього Закону. Звісно, положення про те, що особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані: 1) вживати заходів щодо недопущення виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів; 2) повідомляти не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли особа дізналася чи повинна була дізнатися про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів безпосереднього керівника; 3) не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів тощо, також на розглядуваних нами суб'єктів вже не діє. Так само не повинні вони запобігати конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю у них підприємств чи корпоративних прав (ст. 36 Закону).

У Кримінальному кодексі, зокрема, такі особи перестали бути суб'єктами злочинів, передбачених ст. 369-2 «Зловживання впливом»

Враховуючи викладене, можна констатувати, що встановленням у Законі визначення посадових осіб ЮОПП, законодавці не тільки зменшив (приблизно на 50 тисяч) кількість декларантів у державних та

комунальних підприємствах, закладах, установах, організаціях – юридичних особах публічного права, а й на таку саме кількість збільшив коло осіб які не являються суб'єктами відповідальності за кримінальні, адміністративні та інші порушення антикорупційного законодавства.

Крім цього, запропоновані НАЗК зміни до антикорупційного законодавства в частині встановлення вартості подарунків отриманих, у зв'язку із виконанням службових обов'язків, створюють додаткові корупційні ризики та не сприяють досягненню мети Антикорупційної стратегії.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану: Закон України від 20 вересня 2023 року № 3384-IX. Голос України від 11.10.2023. № 35.

2. Декларування посадових осіб юридичних осіб публічного права. Хто за новим Законом повинен подавати декларації? URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/deklaruvannya-posadovyh-osib-yurydychnyh-osib-publichnogo-prava-hto-za-novym-zakonom-povynen-podavaty-deklaratsiyi/>.

Савченко Андрій Володимирович,
старший слідчий в особливо важливих
справах Головного слідчого управління
Державного бюро розслідувань, доктор
юридичних наук, професор

ПРИРІВНЯННЯ КАРНОСТІ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ДО ДЕРЖАВНОЇ ЗРАДИ НА ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Серед багатьох парламентських ініціатив щодо удосконалення (посилення) кримінальної відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення в умовах воєнного стану на особливу увагу заслуговує проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо прирівняна карності корупційних кримінальних правопорушень до державної зради на період воєнного стану в Україні» (реєстраційний № 9659 від 30.08.2023) (далі – проєкт Закону) [1].

Загалом сформульоване у проєкті Закону завдання заслуговує на підтримку, оскільки спрямоване на забезпечення належного покарання за корупційні кримінальні правопорушення, вчинені під час дії правового режиму воєнного стану, а також запобігання вчиненню цих правопорушень.

Зокрема, проєктом Закону пропонується доповнити Кримінальний кодекс України (далі – КК України) [2] статтею 111³